

Отже, InsurTech є не лише інструментом підвищення ефективності бізнес-процесів, але й чинником забезпечення стійкості всієї фінансової системи. Інтеграція цифрових технологій у страхову сферу трансформує моделі взаємодії між страховиками, клієнтами та регуляторами, створюючи нові можливості для управління ризиками, оптимізації витрат і підвищення довіри до страхового ринку. У результаті InsurTech формує комплексний ефект, що поєднує інноваційність, управлінську гнучкість, безпековий потенціал та операційну ефективність.

Водночас розвиток InsurTech в Україні супроводжується рядом викликів, зокрема відсутністю належної нормативної бази, потребою в забезпеченні кіберстійкості та прозорості алгоритмів, а також гармонізації з європейськими стандартами. Незважаючи на це, міжнародний досвід свідчить, що регуляторні пісочниці, стандарти етичного використання алгоритмів і захист прав споживачів здатні мінімізувати ризики цифровізації та створити умови для стійкого розвитку. Отже, InsurTech можна розглядати як стратегічний напрям модернізації страхового ринку, що визначає його конкурентоспроможність і безпекову функцію у фінансовій системі держави.

3.6. Стан інтегрованості державних запозичень і соціальної політики в період воєнного стану в Україні

(Н. М. Давиденко, доктор економічних наук, професор, декан факультету фінансів та цифрових технологій;

О. Д. Гордей, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри публічних фінансів;

О. В. Новицька, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет)

Соціальна політика в Україні завжди займала пріоритетні стратегічні напрями розвитку, оскільки добробут населення та забезпечення соціальної справедливості є фундаментальними принципами розбудови демократичної держави. Проте з початком повномасштабного вторгнення російської федерації в лютому 2022 року Україна зіткнулася із безпрецедентними за масштабом і глибиною викликами

в соціальній сфері, які докорінно змінили ландшафт соціального забезпечення. Втрата територій, системне руйнування критичної інфраструктури, що забезпечує життєдіяльність міст і селищ, масові внутрішні та зовнішні переселення громадян, а також стрімке зростання соціальних потреб, спричинені безпосередніми бойовими діями та їхніми наслідками, вимагали мобілізації колосальних фінансових ресурсів.

В умовах повномасштабної війни, коли значна частина економіки була паралізована, а традиційні джерела внутрішніх надходжень скоротилися, можливості мобілізації власних ресурсів держави були суттєво обмежені. Ця об’єктивна реальність змусила український уряд вдаватися до масштабних зовнішніх запозичень як до критично важливого та практично безальтернативного інструменту для фінансування першочергових соціальних потреб і підтримки життєдіяльності країни. Варто зазначити, що кризові періоди розвитку, починаючи з агресії російської федерації 2014 року та особливо після її повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року, загострили потребу в радикальному посиленні соціального захисту населення. Соціальний захист усіх верств населення – від найвразливіших до тих, хто втратив роботу та житло, – став первинним і невідкладним імперативом у період воєнного стану, усвідомлення якого лягло в основу перегляду пріоритетів бюджетної та економічної політики держави. Це підкреслює фундаментальну взаємозалежність між національною безпекою, макрофінансовою стабільністю й ефективністю соціального забезпечення в умовах екзистенційних загроз.

Унаслідок війни реальний ВВП України 2022 року скоротився на 29 %, що є найбільшим падінням в історії країни. Найбільше скорочення відбулося в будівельному секторі (на 68 %), промисловості (на 38 %), торгівлі (на 31 %), сільському господарстві (на 28 %) та транспорті (на 44 %). 75 % населення повідомили про зниження своїх доходів 2023 року порівняно з довоєнним періодом [⁴⁴⁵, с. 6] (рис. 3.6.1).

⁴⁴⁵ Ukraine Facility Plan 2024–2027. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

Рисунок 3.6.1 – Зміни реального ВВП, у %
до попереднього року

Джерело: Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/Noviny/new2025/zmist/news/vvp_04_2024_L_u.png

Соціальні аспекти розвитку суспільства в цей період зазнали значних змін. Війна, розпочата рф, спричинила масштабні руйнування та людські втрати в Україні. За оцінками ООН, станом на жовтень 2023 року, 3,7 мільйона людей в Україні є внутрішньо переміщеними особами, а 14,6 мільйона потребують допомоги та захисту. Приблизно 6,3 мільйона українців (16 % населення) виїхали за кордон. Прямі збитки від війни оцінюються в 138,2 мільярда євро, а потреби у відновленні та реконструкції – у 440,5 мільярда євро. Реконструкція означає відновлення зруйнованих або частково пошкоджених активів, тоді як відновлення означає відтворення діяльності, але для спрощення обидва поняття позначатимуться як відновлення⁴⁴⁶. Найбільше постраждали житлові сектори, транспорт, енергетика, торгівля та промисловість [⁴⁴⁷, с. 6] (табл. 3.6.1).

⁴⁴⁶ Source: model calculations based on RDNA2, RDNA3, IMF EFF, List of recovery projects of the G7 platform.

⁴⁴⁷ Ukraine Facility Plan 2024–2027. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

Таблиця 3.6.1 – Загальний обсяг завданої шкоди, збитків і потреб
у розрізі секторів (млрд дол. США)

Сектор	Завдана шкода	Збитки	Потреби
<i>Сектори соціальної сфери</i>			
Житло	55,9	17,4	80,3
Освіта й наука	5,6	6,9	13,9
Охорона здоров'я	1,4	17,8	14,2
Соціальний захист і засоби до існування	0,2	9,5	44,5
Культура й туризм	3,5	19,6	8,9
<i>Сектори інфраструктури</i>			
Енергетика та видобування корисних копалин	10,6	54,0	47,1
Транспорт	33,6	40,7	73,7
Телекомунікації та цифрові технології	2,1	2,3	4,7
Водопостачання й водовідведення	4,0	11,6	11,1
Муніципальні послуги	4,9	6,8	11,4
<i>Виробничі сектори</i>			
Сільське господарство	10,3	69,8	56,0
Торгівля й промисловість	15,6	173,2	67,5
Зрошення та управління водними ресурсами	0,7	0,7	10,7
Фінансовий сектор і банківська справа	0,0	5,7	2,3
<i>Наскрізні сектори</i>			
Охорона довкілля, природокористування та лісове господарство	3,3	26,5	2,3
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	0,4	0,5	0,7
Управління вибухонебезпечними предметами	–	1,7	0,7
Усього	152,5	499,3	486,2

Джерело: Україна: швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3). Лютий 2022 – грудень 2023 / Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй. 2024. С. 40. Лютий. URL : <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052424093538084/pdf/P180174-3ae33d6b-425d-4763-a127-6104d67eee4a.pdf>

2023 року міжнародні партнери надали Україні грантів у еквіваленті 11,9 млрд дол. США (6,7 % ВВП) та 29,7 млрд дол. США (16,8 % ВВП) позик, які, крім фінансування дефіциту, покрили 1,1 % ВВП як амортизацію зовнішнього боргу. Внутрішні запозичення в національній та іноземній валюті забезпечили 3,7 % ВВП для фінансування за вирахуванням амортизації⁴⁴⁸.

⁴⁴⁸ Україна: швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3). Лютий 2022 – грудень 2023 / Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй. С. 61. 2024. Лютий. URL : <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052424093538084/pdf/P180174-3ae33d6b-425d-4763-a127-6104d67eee4a.pdf>

2023 року економіка України почала поступово відновлюватися завдяки фіскальним стимулам, сповільненню інфляції та міжнародній допомозі. Однак для повернення довоєнних показників потрібні значні зусилля. Основними напрямками видатків державного бюджету залишаються оборона, безпека та соціальне забезпечення.

Таблиця 3.6.2 – Основні макроекономічні показники економічного та соціального розвитку України 2020–2024 рр.⁴⁴⁹

Індикатори	2020 ¹	2021 ¹	2022 ¹	2023	2024
				оцінка Міністерства економіки України станом на 27.02.2024	прогноз станом на 24.10.2023 ²
1	2	3	4	5	6
Валовий внутрішній продукт:					
номінальний, млрд грн	4222,0	5450,8	5239,1	6486,1	7643,0
% до попереднього року	96,2	103,4	71,2	105,0	104,6
Дефлятор ВВП, %	110,3	124,8	134,9	117,9	113,0
Індекс споживчих цін:					
у середньому до попереднього року, %	102,7	109,4	120,2	112,9 ³	108,5
грудень до грудня попереднього року, %	105,0	110,0	126,6	105,1 ³	109,7
Індекс цін виробників промислової продукції:					
у середньому до попереднього року, %	98,4	140,8	147,3	124,2	118,9
грудень до грудня попереднього року, %	114,5	162,2	138,2	116,2	111,4
Середня місячна заробітна плата працівників, брутто:					
номінальна, грн	11591	14014	14847	17442 ¹	21809
Робоча сила віком 15–70 років, млн осіб	17,6	17,3	15,2	15,1	15,1
Кількість зайнятих в економічній діяльності осіб віком 15–70 років, млн осіб	15,9	15,6	12,4	12,2	12,3

⁴⁴⁹ Ukraine Facility Plan 2024–2027. 331, [20] p. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>

Продовження таблиці 3.6.2

1	2	3	4	5	6
Рівень безробіття населення віком 15–70 років за методологією Міжнародної організації праці, % до робочої сили відповідної вікової групи	9,5	9,9	18,4	18,9	18,7
Баланс товарів і послуг (за методологією платіжного балансу), млн євро	–2022	–2320	–24867	–34585 ¹	–36855 ³
Баланс товарів і послуг, % ВВП	–1,5	–1,4	–16,3	–21,0	–21,4
Експорт товарів і послуг (за методологією платіжного балансу), млн євро	53154	69106	54444	47259 ¹	51626 ³
Експорт товарів і послуг, % до попереднього року	93,6	130,0	78,8	86,8 ¹	109,0
Імпорт товарів і послуг (за методологією платіжного балансу), млн євро	55176	71426	79311	81844 ¹	88481 ³
Імпорт товарів і послуг, % до попереднього року	81,1	129,5	111,0	103,2 ¹	105,9

¹ Reported data from the State Statistics Service and the National Bank of Ukraine.

² Correspond to the indicators approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 15 December 2023 № 1315.

³ Calculated based on volumes expressed in million US dollars, as approved by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 15 December 2023 № 1315, and the EUR/US dollar exchange rate, averaging 1.09 US dollars per EUR in 2024, as specified in the assumptions for the forecast calculations.

План відновлення України передбачає відновлення економічного зростання, починаючи з 2024 року, з поступовим прискоренням темпів зростання в наступні роки. Цифри щодо потреб у відновленні є результатом агрегації даних, отриманих з двох джерел: Багатоагенційної платформи координації донорів для України (загальні потреби становлять 60,7 млрд євро) та RDNA3, опублікованої в лютому 2024 року Світовим банком (загальні потреби становлять 440,5 млрд євро). Очікується, що реалізація реформ і залучення інвестицій сприятимуть збільшенню ВВП, зниженню рівня безробіття та інфляції, а також покращенню інших макроекономічних показників.

Фінансування оборонного сектору економіки є важливою умовою для забезпечення збереженості життя населення України та її територіальної цілісності. Соціальний сегмент є базовим для підтримки людського капіталу у воєнний період. Це не тільки соціальний захист найбільш вразливих категорій громадян, але й фінансове забезпечення фундаментальних соціальних секторів: освіта, охорона здоров'я та соціальні послуги.

Зазначимо, що через військові дії структура найбільш вразливих категорій громадян України зазнала кардинальних змін і значного розширення, що вимагає переосмислення підходів до соціальної політики та її фінансування. Так, до традиційно вразливих груп додалися ті, хто безпосередньо постраждав від конфлікту або чиє становище значно погіршилося внаслідок військових дій та їхніх наслідків:

- внутрішньо переміщені особи (ВПО). Ця категорія є однією із найчисельніших і найбільш динамічних. Мільйони українців були змушені покинути свої домівки, втративши майно, роботу та соціальні зв'язки. Їхні потреби охоплюють не лише базові життєві умови (житло, харчування), а й психологічну підтримку, доступ до освіти та охорони здоров'я на новому місці, а також допомогу в інтеграції й пошуку роботи. Збереження їхнього соціального та економічного потенціалу є ключовим для повоєнної відбудови;

- ветерани війни та їхні сім'ї. Особливої уваги потребує зростаюча кількість ветеранів, багато з яких мають бойові травми, психологічні розлади й потребують довготривалої реабілітації, протезування, соціальної адаптації та реінтеграції в цивільне життя. Підтримка їхніх сімей, включно із психосоціальною допомогою й матеріальним забезпеченням, також є пріоритетом. Це інвестиція у відновлення фізичного та ментального здоров'я тих, хто захищав країну;

- діти війни. Діти, які пережили жахи війни, зазнали втрат, були свідками насильства або перебували в окупації, потребують посиленого психологічного, освітнього й медичного супроводу. Забезпечення їхнього доступу до якісної освіти, відновлення психологічного здоров'я та створення безпечного середовища є критично важливим для формування здорового майбутнього покоління;

- пенсіонери й особи з інвалідністю. Ці категорії, які й у мирний час потребували державної підтримки, в умовах війни зіткнулися з

додатковими викликами: обмежений доступ до медичних послуг, зростання цін, труднощі з пересуванням, втрата житла та соціальних зв'язків. Забезпечення стабільних пенсійних виплат і належного соціального обслуговування є фундаментальною вимогою гуманної соціальної політики;

– члени сімей загиблих захисників і захисниць. Ця категорія потребує особливої моральної та матеріальної підтримки, охоплюючи пенсії по втраті годувальника, психологічну допомогу та пільги, що мають на меті хоча б частково компенсувати непоправну втрату.

Фінансове забезпечення фундаментальних соціальних секторів у воєнний період є не менш важливим, адже вони є опорою людського капіталу. Попри війну, потрібно забезпечити безперервний доступ до якісної освіти на всіх рівнях, включно із дистанційним навчанням, підтримкою пошкоджених освітніх закладів та інтеграцією дітей-ВПО. Це є запорукою збереження інтелектуального потенціалу нації та її конкурентоспроможності в майбутньому. Війна значно збільшила навантаження на систему охорони здоров'я. Фінансування медичних закладів, забезпечення доступу до ліків, реабілітаційних послуг, а також психологічної та психіатричної допомоги для всіх категорій населення, особливо для ветеранів і постраждалих від бойових дій, є абсолютною потребою. Розвиток і доступність соціальних послуг, охоплюючи допомогу вразливим родинам, догляд за літніми людьми, послуги для осіб з інвалідністю, є критично важливим для підтримки соціальної згуртованості та зменшення соціальної напруги в умовах конфлікту.

Підтримка цих категорій громадян і забезпечення функціонування соціальних секторів вимагає значних фінансових ресурсів, які в умовах війни Україна значною мірою змушена залучати через міжнародні запозичення. Цей підхід є не просто реагуванням на кризу, а стратегічною відповіддю на виклики, спрямованою на збереження та розвиток людського капіталу як ключового чинника майбутнього відновлення й розвитку держави.

Відновлення України та її стале майбутнє нерозривно пов'язані з комплексною підтримкою населення й стратегічними інвестиціями в його розвиток. Події повномасштабної війни наочно засвідчили критичну роль міцної, адаптивної та стійкої системи охорони здоров'я, здатної відповідати на виклики військового часу й забезпечувати якісний медичний супровід населенню. Не менш важливою є гнучка та

ефективна система освіти, яка не лише продовжує функціонувати в умовах безпекових загроз, а й адаптується до нових реалій, забезпечуючи безперервний доступ до знань і навичок для всіх вікових груп, що є запорукою збереження інтелектуального потенціалу нації. Водночас ключове значення мають ефективні програми соціального захисту. Останні повинні не лише надавати адресну допомогу тим, хто цього найбільше потребує, забезпечуючи базові життєві потреби й гідний рівень існування, але й, що є досить важливим для повоєнної відбудови, стимулювати працевлаштування серед працездатного населення. Це досягається через програми перекваліфікації, підтримку підприємницьких ініціатив і створення нових робочих місць, сприяючи економічній активності й самозабезпеченню громадян.

Окремої, але не менш значущої уваги заслуговує цілеспрямоване зміцнення спортивної та інших елементів соціальної інфраструктури. Ці компоненти можуть стати дієвими, багатофункціональними інструментами, які не лише сприяють фізичній реабілітації осіб, що постраждали внаслідок бойових дій, але й відіграють ключову роль у покращенні психічного здоров'я населення, допомагаючи долати травми війни. Вони є потужним чинником сприяння демократичним процесам у суспільстві через розвиток громадянської активності та волонтерства, забезпечують ефективну соціалізацію внутрішньо переміщених осіб (ВПО) за рахунок їхньої інтеграції в нові громади, а також сприяють реінтеграції деокупованих територій через відновлення соціальних зв'язків і громадської взаємодії. У сукупності ці заходи сприятимуть формуванню активного фізично, економічно й соціально згуртованого громадянського суспільства, здатного до самоорганізації та ефективного розвитку.

Крім того, фундаментальне значення має комплексна модернізація соціальної системи, що забезпечить надійний захист найуразливіших верств населення. До таких категорій належать: ветерани війни, які потребують спеціалізованої реабілітації та інтеграції; внутрішньо переміщені особи, що стикаються з викликами адаптації; самотні батьки, вдови та вдівці, які несуть подвійне навантаження; діти, які постраждали від війни й потребують особливої опіки; люди з інвалідністю, що потребують безбар'єрного середовища й інклюзивних послуг; представники меншин, чиї потреби можуть бути специфічними; а також молодь і літні люди, які потребують цільової підтримки для

реалізації свого потенціалу й гідного життя. Модернізована соціальна система має бути гнучкою, адресною та спроможною оперативного реагувати на змінювані виклики, гарантуючи соціальну справедливість і мінімізуючи соціальне вилучення в умовах повоєнної відбудови.

У період повномасштабного вторгнення в Україні забезпечення фінансової стабільності та безперебійного функціонування соціальної сфери стало можливим значною мірою завдяки масштабній підтримці з боку міжнародних партнерів. Найбільшими міжнародними організаціями-кредиторами й донорами в цей період стали Європейський Союз (ЄС), Світовий банк (СБ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та інші. Їхня роль у фінансуванні соціальних програм і підтримці соціальної політики України є критично важливою та має свої особливості для кожної інституції:

– Європейський Союз: надає значну макрофінансову допомогу Україні, яка є ключовим джерелом для покриття дефіциту державного бюджету. Це дає змогу уряду фінансувати соціальні видатки, охоплюючи пенсії, соціальні виплати внутрішньо переміщеним особам, допомогу малозабезпеченим сім'ям і медичне забезпечення. Допомога ЄС часто надається у формі довгострокових кредитів і грантів, що зменшує боргове навантаження та створює простір для підтримки найбільш вразливих верств населення. Крім прямої фінансової підтримки, ЄС активно сприяє інституційним реформам у соціальній сфері, що є важливою передумовою для подальшої інтеграції України;

– Світовий банк: є одним із найбільших джерел фінансування проєктів розвитку та відновлення в Україні. Його підтримка зосереджена на конкретних секторах, які мають прямий або опосередкований вплив на соціальну політику. Це охоплює фінансування проєктів у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, а також відновлення критичної інфраструктури, що була зруйнована війною (житло, дороги, енергетика). Надані Світовим банком кошти часто мають цільове призначення й допомагають підтримувати стабільність соціальних послуг, забезпечуючи їх доступність для населення в умовах війни. Запозичення від Світового банку можуть супроводжуватися вимогами щодо підвищення ефективності управління державними фінансами та покращення якості соціальних послуг;

– Міжнародний валютний фонд: забезпечує макроекономічну стабільність країни. Програми МВФ спрямовані на підтримку платіжного балансу, стабілізацію курсу валюти та реформування фінансового

сектору. Хоча кошти МВФ не завжди прямо спрямовуються на соціальні програми, їхнє надання є критично важливим для створення стабільних фінансових умов, які дають уряду змогу виконувати свої соціальні зобов'язання. Умови МВФ можуть містити заходи фіскальної консолідації та структурні реформи, які, хоча й можуть мати короткострокові виклики для соціальної сфери (наприклад, через оптимізацію видатків), у довгостроковій перспективі сприяють стійкому економічному зростанню та здатності фінансувати соціальні потреби без надмірної залежності від запозичень;

– інші міжнародні партнери (ЄБРР, уряди окремих країн): Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) фокусується на підтримці приватного сектору й інфраструктурних проєктах, а уряди окремих країн (США, Канада, Велика Британія, Німеччина, Японія тощо) – через двосторонні гранти та кредити. Ці кошти можуть мати різне призначення, але часто також спрямовуються на гуманітарну допомогу, підтримку ВПО, відновлення зруйнованих регіонів і забезпечення базових соціальних послуг.

Загалом запозичення від цих міжнародних організацій та партнерів дали змогу Україні значно збільшити обсяги фінансування соціальних програм в умовах безпрецедентного падіння внутрішніх доходів. Вони відіграють вирішальну роль у підтримці життєздатності соціальної системи країни, хоча й створюють певні виклики щодо подальшого обслуговування державного боргу та потреби в проведенні структурних реформ.

План відновлення «Ukraine Facility Plan 2024–2027», який фінансуватиметься ЄС, узгоджується з (EFF) МВФ для України програмою розширеного фінансування. Це дасть змогу не тільки підсилити позитивний ефект під час відновлення нашої країни, але й забезпечить передумови довгострокового зростання та ефективної реалізації соціальної політики. План відновлення України на 2024–2027 роки є комплексним стратегічним документом, розробленим з метою відновлення, реконструкції й модернізації країни після руйнівних наслідків війни. Цей План визначає пріоритетні напрями розвитку, ключові реформи та інвестиційні проєкти, спрямовані на досягнення сталого економічного зростання, підвищення добробуту громадян і наближення України до стандартів Європейського Союзу.

План ґрунтується на принципах прозорості, підзвітності, інклюзивності та ефективного управління, а також враховує рекомендації міжнародних партнерів і зобов'язання України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС. План України є ключовим інструментом для відновлення, реконструкції та модернізації країни, а також для прискорення процесу вступу до ЄС.

План визначає середньострокове бачення соціально-економічного розвитку України, спрямоване на наближення до єдиного ринку ЄС, посилення відповідності цінностям і нормам ЄС, а також подальшу інтеграцію з країнами ЄС. Для досягнення цієї мети План передбачає комплекс цільових реформ у ключових секторах, спрямованих на стимулювання економічного зростання й залучення пріоритетних інвестицій.

Пріоритети Плану⁴⁵⁰:

- 1) завершення виконання семи рекомендацій Європейської комісії, потрібних для початку переговорів про вступ до ЄС;
- 2) поступова інтеграція України до єдиного ринку ЄС через поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) і участь у секторальних програмах ЄС;
- 3) посилення взаємодії із сусідніми країнами-членами ЄС у транспортній, енергетичній і цифровій сферах;
- 4) підтримка лібералізації торгівлі через усунення нетарифних бар'єрів;
- 5) зміцнення інституційної спроможності України для ефективного діалогу в рамках політики розширення ЄС;
- 6) участь у скринінгу українського законодавства на відповідність праву ЄС для підготовки до членства в ЄС.

План відновлення України ґрунтується на комплексній стратегії, що охоплює чотири категорії секторів:

1. Сектори, що забезпечують найбільше економічне зростання: енергетика, сільське господарство, транспорт, критична сировина (а також розвиток потужностей переробної промисловості) та ІТ.
2. Ключові міжгалузеві напрями: зелений перехід, цифрова трансформація, інклюзивність.

⁴⁵⁰ Ukraine Facility Plan 2024–2027. 331 p. URL :

<https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>

3. Фундаментальні сектори: освіта, охорона здоров'я та соціальні послуги.

4. Ключові цінності й належне врядування: верховенство права, боротьба з корупцією, ефективне державне управління та ін.

У Плані відновлення України розглядаються різні сценарії – від оптимістичного, що передбачає швидке й повне відновлення за значного міжнародного фінансування, до песимістичного, що враховує триваліші виклики та обмежені ресурси. Однак у цьому аналізі зосереджуємося виключно на помірному сценарії, оскільки він є найбільш реалістичним і прагматичним для оцінювання першочергових потреб і можливих способів їхнього задоволення. Цей підхід дає змогу зосередитися на досяжних цілях та ефективно розподілити наявні ресурси, враховуючи поточні обставини й невизначеність, пов'язану з війною. На нашу думку, він відображає найбільш вірогідний розвиток подій, базуючись на агрегованих даних від Багатоагенційної платформи координації донорів і RDNA3, зосереджуючись на критично важливих компонентах, як-от житло, транспортна й енергетична інфраструктура та розмінування.

Помірний сценарій передбачає задоволення лише найважливіших потреб. Він містить усі проекти з Платформи координації донорів для України та найважливіші компоненти RDNA3, не охоплені проектами Платформи. Найбільші компоненти RDNA3 (житло, транспортна та енергетична інфраструктура, розмінування) були взяті з коефіцієнтом 50 %. Для обох джерел враховувалися лише потреби територій, контрольованих урядом (ніколи неокупованих або деокупованих) [⁴⁵¹, с. 27].

Міжнародні фінансові організації, як-от МВФ, часто надають кредити за умови проведення реформ, які можуть містити заходи з оптимізації соціальних видатків, що може мати як позитивні (підвищення ефективності), так і негативні наслідки (скорочення певних видів допомоги).

⁴⁵¹ Ukraine Facility Plan 2024–2027. 331 p. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>

Таблиця 3.6.3 – Компоненти відновлення за помірним сценарієм,
млн євро

Помірний сценарій	2023	2023– 2033	2024– 2033	Внесено в 92 млрд євро	Залишкова потреба у фінансуван- ні бюджету
Потреба у фінансуванні бюджету					
Базова оцінка:	41,923	144,413	102,490		29,237
з більшим фінансуванням оборонного бюджету та консервативними податковими надходженнями	42,578	279,186	236,607		163,354
Відновлення, що фінансується з бюджету	1,831	19,218	17,387	17,387	
Партнери + приватні іноземні інвестиції / гранти	916	75,919	75,003	75,003	
Самовідновлення / інвестиції місцевих підприємств і населення	-	54,793	54,793		
Загальне відновлення	2,747	149,930	147,183	92,389	

Джерело: model calculations based on RDNA2, RDNA3, IMF EFF, List of recovery projects of the G7 platform.

Поточні проєкти, яким надає підтримку Світовий банк⁴⁵²:

1) проєкт «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя» (HEAL), затверджений у грудні 2022 року, допомагає відновити та покращити доступ до основних медичних послуг і задовольнити нові й невідкладні потреби в медичних послугах, які виникли через війну;

2) проєкт «Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (RELINC)», затверджений у лютому 2023 року, допомагає у відновленні критично важливих автомобільних і залізничних мереж з метою відновлення зв'язку між громадами та покращення транспортного сполучення в західному напрямку, що має пом'якшити наслідки порушення судноплавства в Чорному морі;

⁴⁵² Україна: швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA3). Лютий 2022 – грудень 2023 / Світовий банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй. 2024. С. 26. Лютий. URL : <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052424093538084/pdf/P180174-3ae33d6b-425d-4763-a127-6104d67eee4a.pdf> ; Світовий банк в Україні / Офіційний вебсайт. URL : <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>

3) проєкт «Відновлення енергетичних ресурсів та підготовки до зими», затверджений у квітні 2023 року, допомагає відновити основні енергетичні послуги через фінансування аварійного ремонту інфраструктури передачі електроенергії та теплопостачання;

4) проєкт «Ремонт житла для відновлення прав і можливостей людей (НОРЕ)», затверджений у серпні 2023 року, допомагає більш ніж 100 000 родинам в Україні провести невідкладний ремонт будинків, пошкоджених унаслідок війни;

5) «Екстрений проєкт надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)», затверджений у жовтні 2023 року, має на меті підтримку сільськогосподарського сектору, який постраждав від війни, з подальшими наслідками для глобальної продовольчої безпеки та безпеки харчування. Проєкт ARISE допоможе понад 90 000 фермерів залучити пільгове кредитування й гранти на сільськогосподарське виробництво;

6) проєкт інвестування в соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності (INSPIRE), затверджений у листопаді 2023 року, забезпечить додаткову підтримку для 29 програм надання соціальної допомоги найбільш уразливим верствам населення України, які постраждали від війни. Найбільш малозабезпеченим домогосподарствам потрібна належна підтримка для пом'якшення впливу війни, що триває, та уникнення подальшого погіршення рівня життя;

7) позика на підтримку відновлення та розвитку України (DPL), затверджена в червні 2023 року, спрямовується на задоволення потреб «нових бідних» і переміщених осіб (надається у формі допомоги домогосподарствам) та на посилення прозорості й підзвітності витрат державних ресурсів, а також на допомогу ринкам, що сприятиме їхньому кращому функціонуванню під час і після війни.

Залучення значних обсягів запозичень призводить до збільшення грошової маси та інфляції, що негативно впливає на купівельну спроможність населення, особливо тих, хто отримує фіксовані соціальні виплати.

За умови, що війна закінчиться до кінця 2026 року, та за умови стабільної макрофінансової ситуації Міністерство економіки України прогнозує поступове відновлення економіки. 2024 року прогнозувалося зростання ВВП на 4,6 % порівняно з 2023 роком. Макроекономічний прогноз Міністерства економіки України, який є основою державного бюджету на 2024 рік, також передбачає поступове збільшення

податкових надходжень. Однак через триваючу війну видатки на оборону 2024 року залишатимуться досить високими, а загальна потреба у фінансуванні бюджетних видатків за рахунок міжнародної фінансової допомоги та запозичень становитиме приблизно 36 млрд євро (Закон України «Про державний бюджет на 2024 рік»). Доходи державного бюджету (без урахування грантів), затверджені Законом України «Про державний бюджет на 2024 рік», становлять 1 762,0 млрд грн, що на 21,3 % менше ніж фактичні доходи державного бюджету (без урахування грантів) 2023 року⁴⁵³.

Таблиця 3.6.4 – Загальні показники доходів державного бюджету
2022–2024 рр.

Індикатори	2022		2023		2024		Відхилення 2024 (план) щодо:			
	фактично, млрд грн	частка у ВВП, %	фактично, млрд грн	частка у ВВП, %	фактично, млрд грн	частка у ВВП, %	2022 (фактично)		2023 (фактично)	
							млрд грн	зміни у ВВП, %	млрд грн	зміни у ВВП, %
ВВП	5239,1		6466,1 ⁶		7643,0		2403,9		1176,9	
Державний бюджет (без урахування міжбюджетних перерахувань)	1778,2	33,9	2629,6	40,7	1768,5	23,1	–9,8	–10,8	861,1	17,5
загальний фонд:	1489,6	28,4	1646,9	25,5	1596,6	20,9	107,0	–7,5	–50,3	–4,6
за винятком грантів та допомоги від міжнародних партнерів	1008,9	19,3	1221,4	18,9	1596,6	20,9	587,7	1,6	375,3	2,0
спеціальний фонд:	288,7	5,5	982,7	15,2	171,8	2,2	–116,9	–3,3	–810,9	–12,9
за винятком грантів та допомоги від міжнародних партнерів			974,3	15,1	165,4	2,2	165,4	2,2	–808,8	–12,9

Джерело: Law of Ukraine № 3460-IX dated 9 November 2023 'On the State Budget of Ukraine for 2024'.

⁴⁵³ Ukraine Facility Plan 2024–2027. 331, [21] p. URL : <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/ukraine-facility-plan.pdf>

Національна стратегія доходів до 2030 року⁴⁵⁴, розроблена Міністерством фінансів України, набуває ключового значення для забезпечення фінансової стабільності держави та, відповідно, для фінансування соціального захисту населення. Цей документ, запроваджений у відповідь на безпрецедентні руйнування економіки та «зведення нанівець здобутків фіскальної консолідації» попередніх років, має на меті кардинальне зміцнення внутрішньої ресурсної бази України. Його основною метою є не лише задоволення нагальних потреб бюджету, а й створення передумов для стійкого та передбачуваного наповнення державної скарбниці в довгостроковій перспективі, що є критично важливим для післявоєнної відбудови й розвитку соціальної сфери.

Стратегія доходів зосереджена на всеосяжному підвищенні ефективності фіскальної системи країни. Вона передбачає посилення адміністрування податкових і митних платежів, що охоплює спрощення та цифровізацію процедур, а також рішучу боротьбу з «тіньовою» економікою й контрабандою. Окремим, проте фундаментальним, напрямом є гармонізація українського податкового та митного законодавства зі стандартами Європейського Союзу. Цей крок не лише сприятиме інтеграції України до єдиного європейського ринку, створюючи сприятливіші умови для зовнішньої торгівлі та залучення іноземних інвестицій, але й забезпечить підвищення прозорості та справедливості податкової системи. Загалом ці заходи спрямовані на значне збільшення внутрішніх надходжень до державного бюджету, що є передумовою для поступового зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Її успішна реалізація дасть змогу зменшити критичну залежність від зовнішніх запозичень у середньо- та довгостроковій перспективі. Проте в короткостроковому періоді, зважаючи на значні потреби в соціальній сфері, які виникли внаслідок війни, зовнішні запозичення залишатимуться ключовим джерелом фінансування. Стратегія покликана забезпечити фіскальну стабільність і підвищити фінансову спроможність України, створюючи умови для того, щоб у майбутньому соціальний захист базувався переважно на міцній і стійкій внутрішній економіці.

⁴⁵⁴ Національна стратегія доходів до 2030 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

Водночас потрібно усвідомлювати, що реалізація Національної стратегії доходів до 2030 року стикається з рядом значних викликів. Передусім її успіх безпосередньо залежить від тривалості та інтенсивності воєнних дій, які можуть спричинити нові руйнування й економічні шоки, впливаючи на податкову базу. Ефективність Стратегії також тісно пов'язана з паралельними процесами відновлення економіки та масштабними інституційними реформами в податкових і митних органах, які потребуватимуть значних зусиль, часу та стабільної політичної волі для їхнього повного впровадження.

Саме тому нарощування обсягів міжнародної фінансової допомоги є вирішальним чинником у прискоренні економічного відновлення України та досягненні нею довоєнного рівня розвитку. Синергія ефективного економічного зростання, підтриманого глибокою інтеграцією з Європейським Союзом, створює фундаментальні передумови для поступового, але впевненого наближення України до рівня доходів країн ЄС у довгостроковій перспективі, орієнтовного до 2030–2050 років.

Відтак реалізація амбітнішого сценарію економічного розвитку України, що виходить за межі простого відновлення, вимагає імплементації багатовекторної стратегії. Ця стратегія має бути сфокусована на комплексному відновленні та відбудові зруйнованих війною регіонів за принципом «відбудувати краще» (build back better), що передбачає інтеграцію сучасних технологій, енергоефективних рішень та інклюзивного простору. Паралельно критично важливим є системне посилення оборонного потенціалу держави, що забезпечить її стійкість і ефективну протидію потенційним майбутнім агресивним викликам. Крім того, вагомим є створення міцної основи для сталого прогресу, що досягається через формування раціональної та передбачуваної економічної політики, підтримання макроекономічної стабільності, а також безперервне впровадження структурних реформ, спрямованих на стимулювання інвестицій, підвищення продуктивності й забезпечення довгострокового зростання.

Узагальнюючи, підкреслимо вирішальну та часто незамінну роль запозичень у забезпеченні безперебійного функціонування й підтримки соціальних програм в Україні впродовж періоду повномасштабного воєнного стану. Ця роль є критично важливою для збереження соціальної стабільності, підтримки людського капіталу та мінімізації гуманітарних наслідків війни.

Насамперед запозичення дають змогу уряду України суттєво збільшити фінансування життєво важливих соціальних програм. Це охоплює виплати внутрішньо переміщеним особам (ВПО), допомогу малозабезпеченим сім'ям, підтримку осіб з інвалідністю, пенсійні виплати та інші види соціальної допомоги, що є особливо важливим для забезпечення базових потреб мільйонів людей, які постраждали від війни. Це сприяє пом'якшенню наслідків конфлікту для найбільш вразливих верств населення й запобігає поглибленню бідності.

По-друге, значна частина залучених коштів спрямовується на відновлення та підтримку критичної інфраструктури, як-от лікарні, школи й енергетичні об'єкти, що має прямий вплив на соціальну сферу та якість життя громадян. Запозичені кошти також забезпечують фінансування критично важливих соціальних послуг, включно із охороною здоров'я та освітою, які зазнали значних збитків через війну і є фундаментом для збереження людського капіталу. Крім того, інвестиції в соціальну інфраструктуру не лише відновлюють зруйноване, а й розбудовують якісно нові об'єкти, що є елементом формування соціального капіталу країни та інвестицією в довгострокову соціальну стійкість за принципом «відбудувати краще».

По-третє, запозичення виступають основним інструментом для покриття дефіциту державного бюджету, значна частина якого виникає через збільшення видатків на соціальні програми та зменшення податкових надходжень в умовах війни. Ці кошти також використовуються для підтримки макроекономічної стабільності й реалізації програм підтримки бізнесу, що сприяє збереженню робочих місць і доходів населення, мінімізуючи ширші економічні шоки.

Потрібно визнати, що збільшення обсягів запозичень призводить до зростання державного боргу, що створює значні ризики для майбутньої фінансової стабільності країни та може обмежити можливості для соціальних витрат у довгостроковій перспективі. Проте цей виклик водночас є потужним стимулом для невідкладної активізації економічного розвитку, адже лише стійке зростання створить передумови для ефективного обслуговування боргових зобов'язань.

Важливим аспектом є також вплив умов міжнародних кредиторів на формування соціальної політики й реформ. Запозичення від міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк та ін.) можуть супроводжуватися вимогами щодо фіскальної консолідації та структурних

реформ. Хоча ці умови спрямовані на підвищення ефективності, вони потребують збалансованого підходу для забезпечення соціальних потреб населення, особливо в умовах війни, та підтримки соціальних гарантій.

Крім того, війна спричинила суттєві демографічні зміни, охоплюючи масову міграцію, зростання кількості осіб з інвалідністю й ветеранів, що значно збільшує навантаження на систему соціального захисту та вимагає адекватного фінансування. У цьому контексті роль місцевих громад і громадянського суспільства в забезпеченні соціального захисту є не менш критичною, адже вони часто виступають першою ланкою допомоги. Запозичені кошти, що надходять до місцевих бюджетів, опосередковано підтримують ці ініціативи, підкреслюючи важливість децентралізованих механізмів соціального захисту.

Отже, ефективне використання запозичених коштів для соціального захисту в Україні вимагає не лише забезпечення фінансової підтримки, але й глибокого аналізу ризиків, розробки ефективних механізмів управління та максимальної прозорості їхнього розподілу. Це дасть змогу досягти не лише очікуваного, але й максимально можливого соціального ефекту, одночасно забезпечуючи фінансову стійкість держави в довгостроковій перспективі.

Проте використання цих значних фінансових ресурсів зумовлює нагальну потребу в глибокому, системному аналізі та всебічному врахуванні пов'язаних з ними фіскальних і боргових ризиків. Це не обмежується лише обліком суми боргу, а передбачає прогнозування його впливу на майбутні покоління, потенціал для обслуговування боргових зобов'язань, а також можливі наслідки для національної фінансової безпеки.

Реалізація такого аналізу вимагає розробки й невідкладного впровадження ефективних, гнучких та адаптивних механізмів управління залученими коштами. Це охоплює створення чітких протоколів для їхнього цільового використання, оптимізацію витрат на всіх рівнях, а також мінімізацію адміністративних бар'єрів, що можуть уповільнювати або ускладнювати надходження коштів до кінцевих бенефіціарів. Особлива увага має приділятися забезпеченню максимальної прозорості їхнього розподілу та використання на кожному етапі – від отримання міжнародної допомоги до її реалізації в конкретних соціальних програмах і проєктах. Це передбачає впровадження відкритих електронних систем звітності, публічного доступу до інформації про витрати, а також посилення зовнішнього й внутрішнього аудиту.

Крім того, критично важливим є постійний моніторинг ефективності та результативності використання цих коштів. Такий моніторинг повинен давати змогу оперативно коригувати напрями видатків і програм, щоб забезпечити досягнення не лише очікуваного (планового) соціального ефекту, але й максимально можливого результату для суспільства. Це охоплює оцінювання впливу на покращення якості життя населення, зменшення соціальної напруги та підтримку найбільш вразливих груп. Усе це має відбуватися з усвідомленням потреби в забезпеченні фінансової стійкості держави в довгостроковій перспективі, щоб поточна допомога не перетворилася на тягар для майбутнього економічного розвитку країни.

Отже, у період повномасштабного вторгнення зовнішні запозичення стали життєво важливим фінансовим інструментом, який забезпечив безперебійне функціонування й підтримку соціальної політики України, що зіткнулася з безпрецедентними викликами, спричиненими агресією. Завдяки цій підтримці уряд мав змогу покривати дефіцит державного бюджету, спричинений різким падінням внутрішніх доходів і колосальним зростанням соціальних потреб, пов'язаних з масовими переміщеннями населення, руйнуванням інфраструктури та забезпеченням базових соціальних гарантій. Міжнародна фінансова допомога, надана провідними організаціями-кредиторами й донорами, як-от ЄС, Світовий банк та МВФ, стала критичним джерелом стабільності для соціальної сфери, даючи змогу виконувати зобов'язання перед найбільш вразливими верствами населення.

Проте, незважаючи на їх невідкладну потребу, масштабні запозичення створюють значні фіскальні й боргові ризики для майбутньої фінансової стабільності держави. Зростання державного боргу вимагатиме значних зусиль для його обслуговування в післявоєнний період, що потенційно може обмежити майбутні можливості для фінансування соціальних програм і розвитку. Крім того, умови, що супроводжують міжнародні запозичення, активно формують напрями соціальної політики та реформ в Україні, вимагаючи оптимізації видатків і підвищення ефективності управління державними фінансами.

В умовах коли Україна значною мірою покладається на зовнішні запозичення для фінансування соціального захисту, аналіз зарубіжного досвіду є критично важливим для вироблення ефективних методів і диверсифікації джерел.

**Таблиця 3.6.5 – Світовий досвід фінансування
соціального забезпечення найбільш вразливих верств населення**

Категорія соціального забезпечення / вразливі верстви	Країни / моделі	Основні джерела фінансування	Методи фінансування та розподілу коштів
1	2	3	4
1. Загальний соціальний захист / основні гарантії	Країни ЄС (Німеччина ⁴⁵⁵ , Франція ⁴⁵⁶), Скандинавські країни ⁴⁵⁷	Державний бюджет (податкові надходження: ПДВ, ПДФО, податок на прибуток), обов'язкові соціальні внески	Централізовані державні програми, системи соціального страхування (пенсійне, медичне, щодо безробіття), регіональне та муніципальне фінансування
2. Підтримка ветеранів та їхніх родин	США (Департамент у справах ветеранів – VA ⁴⁵⁸), Велика Британія (Veterans UK ⁴⁵⁹)	Федеральний / Державний бюджет, спеціалізовані фонди, благодійні пожертви	Компенсаційні виплати, прямі медичні та реабілітаційні послуги (включно із ПТСР), освітні програми (G.I. Bill), програми працевлаштування та перекваліфікації, психосоціальна підтримка
3. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців	Туреччина (сирійська криза) ⁴⁶⁰ , Німеччина (міграційна криза 2015–2016) ⁴⁶¹ , Колумбія (внутрішній конфлікт) ⁴⁶²	Міжнародна фінансова допомога (гранти, кредити), державний бюджет, благодійні організації	Тимчасовий захист, базове забезпечення (житло, харчування), прямі грошові перекази, мовні та інтеграційні курси, доступ до освіти та охорони здоров'я, допомога в працевлаштуванні й адаптації

⁴⁵⁵ The right to social security in the German constitution: ILO Global Flagship Programme and related projects. URL : https://www.social-protection.org/gimi/ShowWiki.action;jsessionid=yzyzhsS8WLg2yVHURK_duY6O1feqJnpJGXewrJY4ltbz-ryDwM9n!1393577045?id=2372

⁴⁵⁶ The French social security system: ILO Global Flagship Programme and related projects. URL : https://www.social-protection.org/gimi/ShowWiki.action;jsessionid=ON1LBXhJtccgVOOP060jm9i2_zuR75Tq00TywPBkwjCODFJA!Jq!445242879?id=2371

⁴⁵⁷ Social and labour market policy in Sweden: Directorate General for Research Working Document Social Affairs Series. URL : https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w13/text2_en.htm

⁴⁵⁸ Department of Veterans Affairs : official website. URL : <https://www.va.gov/>

⁴⁵⁹ Veterans UK : official website. URL : <https://www.gov.uk/government/organisations/veterans-uk>

⁴⁶⁰ Global Report 2023 : official website UNHCR. URL : <https://reporting.unhcr.org/operational/operations/t%C3%BCrkiye>

⁴⁶¹ Bundesamt für Migration und Flüchtlinge : official website. URL : https://www.bamf.de/DE/Startseite/startseite_node.html

⁴⁶² Unidad para las Víctimas : official website. URL : <https://www.unidadvictimas.gov.co/>

Продовження таблиці 3.6.5

1	2	3	4
4. Підтримка дітей війни та вразливої молоді	Хорватія (після війни за незалежність) ⁴⁶³ , Ізраїль (довготривалий конфлікт) ⁴⁶⁴	Державний бюджет, міжнародні гранти, фонди ЮНІСЕФ та ін.	Психосоціальна реабілітація, програми підтримки освіти, розвиток позашкільної діяльності, створення безпечного середовища
5. Інноваційні та гнучкі підходи до допомоги	Країни Африки та Азії (збройні конфлікти / кризи, за підтримки ООН, СБ) ⁴⁶⁵ , Україна («Дія») ⁴⁶⁶	Міжнародні гранти, гуманітарні фонди, цільові державні програми	Прямі грошові перекази (Cash Transfers): надання коштів безпосередньо отримувачам. Ваучерні системи: цільові ваучери на товари / послуги. «Гроші в обмін на працю» (Cash-for-Work). Цифрові платформи для швидких виплат
6. Фінансування соціальної інфраструктури (освіта, охорона здоров'я, спорт)	Країни з розвинутою соціальною державою, післявоєнні країни (Боснія і Герцеговина) ⁴⁶⁷	Державний і місцеві бюджети, міжнародні кредити на відновлення, ДПП (державно-приватне партнерство)	Цільове фінансування будівництва / відновлення закладів, програми розвитку персоналу, гранти на інновації, соціальні інвестиції

Джерело: побудовано авторами.

Як свідчить досвід розвинених країн (наприклад, Німеччини та Франції), стійка система соціального захисту має базуватися на міцній внутрішній фіскальній базі, тобто на податкових надходженнях і внесках до систем соціального страхування. Для України це означає пріоритетність відновлення економічного зростання, розширення податкової бази та зміцнення власної фінансової спроможності. Диверсифікація також передбачає активне залучення приватних і корпоративних

⁴⁶³ Trade & Competitiveness Global Practice Croatia Competitiveness Reinforcement Initiative. URL : <https://salo.li/F1FbFB0>

⁴⁶⁴ Impacts of the Conflict in the Middle East on the Palestinian Economy / THE WORLD BANK. URL : <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099721412142313834/pdf/IDU043992ccb0c283048bd0941e073dbfc46633b.pdf>

⁴⁶⁵ Africa: The United Nations. URL : <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/repertoire/africa>

⁴⁶⁶ Державні послуги онлайн / Дія. URL : <https://diia.gov.ua/>

⁴⁶⁷ Bosnia and Herzegovina – From post-conflict reconstruction to EU integration. URL : <https://salo.li/8C59F09>

пожертв, а також розвиток соціального підприємництва, що може генерувати ресурси для соціальних ініціатив (досвід США, Великої Британії).

Досвід країн, що пережили конфлікти (зокрема, у Сирії, Ємені), демонструє високу ефективність прямих грошових переказів (cash transfers). Цей метод, який дає змогу отримувачам допомоги самостійно визначати пріоритети своїх витрат, є більш гнучким і стимулює місцеву економіку. Україна вже має успішний досвід цифрових платформ для виплат (наприклад, «Дія»), який варто розвивати, адаптуючи до потреб швидкого та цільового розподілу коштів. Ваучерні системи, хоча й є менш гнучкими, також можуть забезпечити цільове використання коштів на критичні потреби (наприклад, харчування, ліки).

Зарубіжні практики (США, Велика Британія в роботі з ветеранами; Колумбія в програмах для жертв конфлікту) наголошують на важливості не лише фінансової підтримки, а й цілісної реабілітації та реінтеграції вразливих верств населення. Це охоплює доступ до якісної медичної та психологічної допомоги, довгострокові реабілітаційні програми, освітні та професійні курси, а також підтримку в працевлаштуванні й соціальній адаптації. Для України це особливо актуально щодо ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб та дітей, які постраждали від конфлікту.

Усі міжнародні приклади успішного соціального захисту підкреслюють ключову роль прозорості у використанні фінансових ресурсів та ефективних механізмів управління. Це охоплює чітке цільове спрямування коштів, мінімізацію корупційних ризиків і впровадження відкритих систем звітності. Для України, що залучає значні обсяги міжнародної допомоги, забезпечення довіри донорів і громадян є першочерговим завданням, що досягається через посилений аудит і публічну доступність інформації.

Навіть в умовах війни інвестиції в освіту, охорону здоров'я та соціальні послуги мають розглядатися не як витрати, а як стратегічний пріоритет для збереження й розвитку людського капіталу. Досвід країн, що відновлювалися після конфліктів (наприклад, Боснія і Герцеговина), підтверджує, що відновлення соціальної інфраструктури та підтримка цих секторів є запорукою майбутнього економічного зростання й соціального добробуту.

Узагальнюючи, підкреслимо, що інтеграція уроків міжнародного досвіду дасть змогу Україні побудувати більш стійку, справедливую та ефективну систему соціального захисту. Це вимагає не лише залучення фінансових ресурсів, а й стратегічного планування, інституційних реформ і постійної адаптації до динамічних умов воєнного й післявоєнного періоду.

Отже, для забезпечення сталого економічного відновлення та соціального добробуту України в довгостроковій перспективі критично важливим є перехід від ситуативного «відновлення» до системної «реконструкції» та модернізації країни. Це вимагає розробки й реалізації амбітної стратегії, що базуватиметься на диверсифікації джерел фінансування, ефективному управлінні державним боргом, посиленні прозорості та підзвітності у використанні залучених коштів, а також на забезпеченні максимальної ефективності соціальних програм. Лише такий комплексний підхід, спрямований на побудову сильної та стійкої економіки разом із розвиненою системою соціального захисту дасть змогу Україні не лише відновитися, а й досягти якісно нового рівня розвитку й інтеграції в європейський простір.